

1840.

Bogtrykkerkunstens Opfindelse og Udvikling i 400 Aar.

1841.

Arithmetik, udarbejdet med stadigt Hensyn til den praktiske Anvendelse, 2det Opl. 1848.

1843.

Om Uhre, deres Indretning og hensigtsmæssigste Behandling.

1844.

Formskjæererkunsten og Kobberstikkerkunsten.

Lithographien eller Steentrykkerkunsten.

1847.

Logarithmer med 4 Decimaler.

Nautisk Almanak for 1849.

1848.

Mechanik.

Nautisk Almanak for 1850.

1849.

Nautisk Almanak for 1851.

Desuden har han udgivet: *Astronomie* 1ste, 2det Hefte ufuldendt, samt i Forening med Prof. *G. F. Hetsch* 1) *Begyndelsesgrunde af den geometriske Tegnelse til Brug for Kunst- og Haandværksskoler.* 2) *Forberedelse til den geometriske Tegnelse.*

Mødet den 17de Mai.

Prof. *C. T. Engelstoft* forelæste en Afhandling om Geistligheden som Rigsstand i Danmark efter Reformationen.

Det mærkelige Særsyn i de nordiske Rigers Statsforfatning,

at en geistlig Stand efter Reformationen indtager en særlig Plads blandt Rigets Stænder i Statens politiske Repræsentation, underkastes i denne Afhandling, for Danmarks Vedkommende, en historisk Undersøgelse saavel med Hensyn til Oprindelse og Opkomst, som med Hensyn til Betydning og Virkning. En *geistlig Rigsstand* som denne kan ikke (som det almindelig skeer) betragtes som en Arv fra Middelalderen, der skulde være gaaet ligefrem og umiddelbar over fra den catholske Tid til den protestantiske Stat, efterdi denne Statsinstitution hverken har nogen naturlig Rod i den høie catholske Geistligheds Deeltagelse i Statens Anliggender nærmest for Reformationen, eller kunde bestaae med Reformationens Begreb om det geistlige Kald og Lærerstandens Stilling. Det findes ogsaa i Virkeligheden at have været Tilfældet, at den geistlige Stand efter Reformationen, opløst i flere afsondrede Dele, hverken i Henseende til de kirkelige Anliggender behandledes som en Stand med constitutionelle Rettigheder, eller blev medtaget som politisk Stand ved den almindelige Rigsdag 1547 eller nævnet som Rigsstand i Kongernes Haandfæstninger i det sextende Aarhundrede; hvorimod den i disse Actstykker kun omtales som en Embedsstand.

Det paavises dernæst, hvorledes Dannelsen af en geistlig Rigsstand forberedtes 30 Aar efter Reformationen, ved Indkaldelse af en Repræsentation først af Lærerstanden og siden af Domcapitlerne tillige i Aarene 1569 og 1570, til Rigsdage i Anledning af Skattepaalæg, dog uden at de deraf fremgaaede Skattebreve tillægge Geistligheden den Andeel i Beraadslagning og Beslutning, som de tillægge de tre andre Rigsstænder. Ved Hyldningen 1584 optraadte den ligeledes ved Repræsentanter, og her førtes Universitetet første Gang sammen med disse. Men medens endnu intet Spor af en geistlig Rigsstand forekommer i Actstykkerne ved Christian den Fjerdes Thronbestigelse, var det denne Konge som i Aaret 1608 kaldte den til en utvivlsom Virksomhed, som Rigsstand, ved at lade den med de øvrige Stænder foretage Thronfølgervalget, og fra denne Tid forekommer ingen Opregning eller Samling af Rigets Stænder, hvori den geistlige er forbigaaet, og Geistligheden indtog den anden Plads blandt Rigets Stænder, som

ofte benævnedes Adelen og de geistlige og verdslige Stænder, idet Borger- og Bondestand saaes som en Eenhed, ligeoverfor den geistlige ogsaa af ueensartede Dele sammensatte Stand.

I Afhandlingens anden Deel undersøges Standens *Historie og Virksomhed* paa denne Bane. I de 50 Aar den geistlige Stand nu indtog denne Stilling, blev neppe noget fuldkomment Sammenhold tilveiebragt mellem de forskjellige Dele, hvoraf den bestod, (Præstestand, Domcapitler og Universitet) idet deels hver Deel gav sit Tilsvar til Regjeringen, deels Individerne kunde personlig optræde i Forbindelse med Fractioner af andre Stænder; endog lærde Dannelsesanstalter kunde have deres Repræsentanter i en anden Stands Midte (som Sorøe og Herlufsholm). Men dette hængte sammen med den hele Mangel paa Udvikling, som fandt Sted i den danske Folkerepresentation, da den ikke udviklede sig til noget egentligt Organ for en Folkevillie ved Siden af Regjeringen, men kun var beregnet paa at erhverve Samtykke og Beredvillighed til Skattepaalæg, naar Regjeringen fandt det passende eller nödvendigt at udforske Folkets Evne og Villie. I *Christian den Fjerdes Tid* var dette Rigsdagenes udelukkende Formaal med Undtagelse af de tvende, som holdtes til Thronfølgervalg og Hylding 1608 og 1610, og omendog Rigsdagene fra dette Udgangspunct ogsaa maatte føre over til Stændernes gjen- sidige Forhold og Fordeling af Byrderne, blev deres Virksomhed svækket ved den Maade, hvorpaa fælleds Anliggender alene kunde bringes under Forhandling, idet enhver Stand for sig maatte indgive sine Forslag og Andragender til Regjeringen (Konge og Rigsraad) uden at de bleve Gjenstand for Forhandling paa Rigsdagen selv. Under slige Omstændigheder maatte den geistlige Stands Virksomhed (ligesom de andres) blive af ringe Betydenhed, og medens det ikke spores, at den har bragt nogen kirkelig Sag i Bevægelse, (hvertil Rigsdagene ligesaalidet vare egnede som fornödne for den) findes den kun at have betragtet sig som en borgerlig Skattestand; kun eet Forslag vides at være indgivet af dens Biskopper nemlig 1627 om Defensionen og Indquarteringen; men det er vel muligt, at den ogsaa stundom har bragt Embeders Forbedring o. desl. i Erindring hos Regjeringen.

Men i *Frederik den Tredies* Tid vandt Rigsdagene en større Betydning; ved flere af dem viste sig Forbudene for den forestaaende Forandring af Statsforfatningen. Ved den første (til Kongevalget) vaagede Geistligheden over sin politiske Ret og anvendte den, hvorfor Standen ogsaa denengang blev nævnet i den nye Haandfæstning som deelagtig i Kongevalget, og den ene Deel af Standen gav i et Andragende sit kirkelige Bidrag til Haandfæstningen, navnlig Forbudet mod fremmede Religioners Övelse. Men endnu sees den ikke at have deeltaget i den menige Adels politiske Bestræbelser for at sprænge Rigsraadets Enevælde. Til flere følgende Rigsdage havde Standen forberedt gravamina, og paa den sidste Rigsdag udviklede den sin store politiske Indflydelse ved at afgive de virksomste Organer for den store Omvæltning. Hvilken Stilling Geistligheden skulde indtage i den paatænkte nye Statsforfatning, var neppe engang Lederne klart; men man ser af et opbevaret Udkast til samme, hvorledes Geistligheden i politisk Ret tænktes at skulle stilles ved Siden af de övrige Stænder, saaat Kongen skulde „styre og regjere Riget med nogle af hver af de tre Stænder (Adel, geistlig og borgerlig Stand) og ei gjøre Forbund, paalægge Skat etc. uden *samtlig*e Stænders Bevilgning“. Man ventede ogsaa, selv efterat Forandringen var foregaaet, at Geistligheden og Borgerstanden vilde forbeholde sig Indflydelse paa Sagerne, navnlig Financerne, og selv med Hensyn til Statsadministrationen foresloges det, at den borgerlige eller geistlige Stand skulde afgive Personer til visse reent borgerlige og diplomatiske Functioner. Men allerede Provisionalordonnancen kaldte kun Adel og Borgerstand til Statsadministrationen, og det særlige Kirkecollegium kom ikke engang i Stand. Geistlighedens sidste Function paa den politiske Bane var at underskrive Arve-Enevolds-Acten, hvori den egentlig første Gang fremtræder fuldkommen samlet som een geistlig Stand, der afgiver eet samlet Votum ved Siden af de andre Rigsstænder. Fra denne Tid af blev den en Embedsstand igjen, som den forhen havde været; dens Privilegier, som kort efter bleve den givne af Kongens Naade og kundgjorte gennem Biskopper og Landemoder, hjemle den ingen politiske Rettigheder; de svage Levninger af dens selvstændige

Standstilling, som deri bleve tilbage, ere efterhaanden bortfaldne, forsaa vidt som de ikke følge af Embedsstandens Begreb, og det var ogsaa dette alene, der laae tilgrund for den Deel, der atter 1834 indrømmedes Geistligheden i de offentlige Anliggender ved de tvende kongevalgte Medlemmer af Danmarks Provindsialstænderforsamlinger.

Selskabet havde modtaget:

Astronomical observations made at the Radcliffe observatory, Oxford, in the year 1848 by Manuel J. Johnson, Vol. IX. Oxford 1850. 8.

La thermochrôse ou coloration calorifique par Macedoine Melloni, ouvrage complementaire de tous les traités de physique. Première partie. Naples 1850. 8.

Mödet den 31te Mai.

Professor *Steenstrup* gav en Meddelelse om nogle mærkelige, tildels nye Dyreformer, som opbevares i Universitetets zoologiske Museum. Han foreviste dem for Selskabet tilligemed flere nærbeslægtede Former, der kunde tjene til at oplyse dem, og ledsagede sin Forevisning og Fremstilling med Tegninger, for hvilke han udbad sig Plads i Selskabets Skrifter. De Former, hvoraf speciellere Beskrivelse gaves, vare:

a. *Rhizochilus antipathum* Stp. gen. et sp. nov. Af denne Snegl, som hörer til Purpura-Familien, fandtes endel Exemplarer paa de tynde Grene af en af de mindre Antipathesarter, der fra ældre Tider uden nærmere Localitetsangivelse er opbevaret paa Museet.*) Paa Grenene af denne Busk kryber dette Dyr i den yngre Alder

*) Den synes at være *A. ericoides* eller en nærstaaende Art.